

– зумовлені потребою у спільних переживаннях та обміном емоційних цінностей;

– пов'язані з культурно-творчим розвитком (можливість навчитися, вдосконалити улюблений вид діяльності на дозвіллі).

Висновок: отже, у результаті вивчення соціально-педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів середніх класів, означене вище дозволяє нам сказати, що освітньо-дозвіллева діяльність – це діяльність, що стимулює розвиток творчих здібностей, сприяє формуванню культури, створює сприятливі умови для самоосвіти, самовиховання і саморозвитку особистості.

Література

1. Бойчелюк В. Й. Дозвіллезнавство : навч. посіб. / В. Й. Бойчелюк, В. В. Бойчелюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
2. Бочарова В. Г. Педагогика социальной работы // В. Г. Бочарова. – М: Аргус, 1994. – 207 с.
3. Буева Л. П. Человек: деятельность и общение. – М., 1978. – 267 с.
4. Вишняк А. И. Культура молодежного досуга / А. И. Вишняк, В. И. Тарасенко. – К. : [Высш. шк.], 1988. – 53 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.:Либідь, 1997. – 376 с.
6. Енциклопедія освіти / акад.пед наук України; головний ред. В. Г. Кремін. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Заброцький М. М. Вікова психологія: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1998. – 92 с.
8. Мосалев Б. Г. Досуг: методология и методика социологических исследований: Учебное пособие / Б. Г. Мосалев. – М., 1995, 96с.
9. Пашенко С. Ю. Підготовка соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнівської молоді : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Пашенко Світлана Юріївна. – Запоріжжя, 2000. – 176 с.
10. Педагогический энциклопедический словарь/ Гл. ред. Б. М. Бим-Бад. – М. : Большая российская энциклопедия, 2002.- 528 с.: ил
11. Сидор І. П. Організаційно-педагогічні умови дозвіллевої діяльності студентів у педагогічних коледжах Великої Британії : дис. ...канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І.П. Сидор. – Тернопіль, 2010.– 313 с.
12. Стрельцов Ю. А. Культурология досуга: Учебное пособие. М.: МГУКИ, 2002. – 183 с.
13. Суртаев В. Я. Социально-педагогические особенности молодежного досуга: Учебное пособие. – Ростов-на-Дону, 1997. –200 с
14. Яременко Н. В. Дозвіллезнавство: навчальний посібник / Н. В. Яременко. – Фастів: „Поліфаст”, 2007. – 460 с.

**М.Г.Соляник,
НПУ імені М.П.Драгоманова**

УДК 37.013.42

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА СІМЕЙ У СКЛАДНИХ

ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ

Анотація

В статті на основі аналізу наукової літератури та результатів дослідження розглядаються особливості та специфіка соціально-педагогічної підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Визначено та проаналізовано послуги, які надаються сім'ям у складних життєвих обставинах державними закладами/установами.

Ключові слова: сім'я, сім'я у складних життєвих обставинах, соціально-педагогічна підтримка, державні заклади/установи.

Аннотация

В статье на основе анализа научной литературы и результатов исследования рассматриваются особенности и специфика социально-педагогической поддержки семей, который оказались в сложных жизненных обстоятельствах. Определены и проанализированы услуги, которые предоставляются семьям в сложных жизненных обстоятельствах государственными заведениями/учреждениями.

Ключевые слова: семья, семья в сложных жизненных обстоятельствах, социально-педагогическая поддержка, государственные заведения/учреждения.

Annotation

In the article on the basis of analysis of scientific literature and research results features and specific of social-pedagogical support of monogynopaediums are examined, which appeared in difficult vital circumstances. Certain and analysed services which get monogynopaediums in difficult vital circumstances by state establishments/establishments.

Key words: family, the family in difficult circumstances, socio-pedagogical support, state establishments/establishments.

На сьогодні сім'я стає в центрі уваги діяльності багатьох установ. Сім'я є тим соціальним інститутом, який торкається всіх сфер життєдіяльності людини. Сім'я завжди була, є і буде визначальним інститутом у вихованні, розвитку та становлення дитини. Сім'я забезпечує дитині захист, безпеку, стабільність тощо. Сім'я, яка перебуває у складних життєвих обставинах на сьогодні перебуває у полі зору державних та недержавних закладів, установ та структур.

Актуальність соціально-педагогічної роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах присвячені праці А.Капської, І.Пешої, Ж.Петрочко, О.Безпалько, І.Зверєвої, Т.Веретено, І.Трубавіної, Т.Семігіної та ін.

Проблемами сімей, які опинилися у СЖО опікуються як на державному, так і недержавному рівнях.

На державному рівні безпосередньо опікуватися цією проблематикою покликаний ряд Міністерств: Міністерство праці та соціальної політики України, Міністерство освіти та науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство юстиції України, Міністерство молоді та спорту України та ряд інших Міністерств (рис.1).

Для ефективної роботи у подоланні труднощів сімей у складних життєвих обставинах задіяні фахівці таких установ як: відділ у справах сім'ї та молоді; служба у справах дітей; центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; заклади охорони здоров'я; відділ освіти; управління праці та соціального

захисту населення; районний відділ управління Міністерства внутрішніх справ України; спеціалізовані закладів соціального спрямування.

Відповідно до законодавства України про роботу з сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах і які не можуть подолати їх самостійно, працюють Центри соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, а також служби у справах дітей; Центри соціально-психологічної реабілітації; Центри матері та дитини; благодійні фонди; громадські організації тощо. Тобто, ми бачимо, що підтримку даній категорії населення забезпечують як державні, так і не державні установи та заклади [5].

На державному рівні робота з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах в основному спрямована на:

1. Вирішення соціально-економічних та побутових питань: відновлення житла, розв'язання житлово-побутових проблем, в тому числі поліпшення житлово-побутових умов, сприяння в отриманні реєстрації, сприяння працевлаштуванню, отриманню натуральної (гуманітарної) допомоги, оформленню матеріальної допомоги, залучення спонсорів, благодійних фондів та недержавних організацій до вирішення матеріальних проблем сімей, забезпечення продуктами харчування та тимчасовим житлом в закладах соціального обслуговування.

2. Роз'яснювально-інформаційну роботу: надання членам сім'ї інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації, інформування про наявні пільги та соціальні виплати відповідної категорії, надання контактів служб, установ, організацій, до яких можна звернутися по відповідну допомогу, про заклади, які можуть надати послуги сім'ям з дітьми та дітям, умови отримання соціальних послуг, про реабілітаційні програми, діючі групи взаємопідтримки та взаємодопомоги тощо.

3. Психологічну допомогу: надання психологічних консультацій з метою покращення мікроклімату сім'ї, збереження психологічного здоров'я членів сім'ї, набуття впевненості в своїх силах, адаптація до середовища, поліпшення взаємин з оточуючими, обговорення наявних проблем з членами сім'ї та надання рекомендацій щодо їх вирішення, формування навичок подолання труднощів та конфліктів з оточенням, організація та координація психотерапевтичних груп та груп самопомоги, психологічна діагностика корекція та реабілітація.

4. Соціально-педагогічну допомогу: планування спільно з родиною дій щодо усунення причин, які спричинили складні життєві обставини, моніторинг виконання запланованих дій, виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів членів родини, педагогічне консультування та формування навичок самопредставництва, захисту прав, ведення домашнього господарства, догляду та виховання дітей, розвиток комунікативних навичок, посередництво в організації дозвілля, спортивно-оздоровчої, творчої діяльності, залучення до спортивних змагань, художньої самодіяльності, волонтерської роботи, діяльності громадських організацій, профорієнтація, сприяння в отриманні послуг з професійної перепідготовки, професійного навчання членів сім'ї, які не працювали або втратили професійні навички внаслідок складної життєвої ситуації, допомога у пошуку роботи.

5. Збереження та відновлення здоров'я: формування здорового способу життя й подолання залежностей, навичок захищених статевих відносин, профілактики ВІЛ/СНІДу та інших інфекційних захворювань збереження репродуктивного здоров'я, сприяння в підтримці й охороні здоров'я, посередництво у здійсненні профілактичних, лікувальних та оздоровчих заходів.

6. Правова допомога: надання юридичних консультацій, проведення бесід з питань чинного законодавства, гарантій та пільг, здійснення заходів, спрямованих на захист прав та інтересів членів сім'ї, захист прав дітей, оформлення правових документів, представництво інтересів.

Чим більше з'являється сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, тим більше уваги приділяється вирішенню цього питання на законодавчому рівні. Це закони, накази, державні цільові програми, стандарт надання соціальних послуг сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, постанови тощо.

Державні установи/заклади, які працюють із зазначеною категорією клієнтів спрямовані на вирішення певного кола питань. Так, відділи у справах сім'ї та молоді організують оздоровлення та відпочинок дітей та молоді з сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах; сприяють працевлаштуванню та зайнятості членів сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах; звертаються з клопотанням з метою сприяння у наданні необхідної допомоги сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах; сприяють вирішенню питання щодо надання сім'ям означеної категорії матеріальної допомоги.

Служба у справах неповнолітніх повідомляють ЦСССДМ про виявлення сімей з дітьми, у яких є випадки насильства в сім'ї, жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення тощо; порушують питання про вилучення дитини із сім'ї та її влаштування в альтернативні форми; захищають житлових та майнових прав дітей; здійснюють спільно з центрами ЦСССДМ соціальне інспектування сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах; беруть участь у судових засіданнях з розгляду справ, за якими проходять неповнолітні, надають судам інформацію про їхній соціальний стан.

Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді координує та здійснює соціальний супроводу та діагностування сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, у тому числі обов'язкове соціальне інспектування; забезпечує системний облік сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах; розробляє спільно із сім'єю, яка опинилася у складних життєвих обставинах, план її супроводу; інформує служби у справах неповнолітніх про випадки жорстокого поводження з дітьми представляють у разі потреби інтереси членів сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, у суді; поширюють соціальну рекламу послуг різним типам сімей.

Заклади охорони здоров'я повідомляють центрам соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді про виявлення сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах; надають медичну та медично-консультативну допомогу сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах; забезпечують санаторне лікування дітей із сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, у санаторних закладах системи охорони здоров'я за наявності медичних показань для санаторно-курортного лікування; при потребі залучаються до інспектування

сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах тощо.

Управління праці та соціального захисту населення за запрошенням управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту беруть участь у роботі дорадчого органу; повідомляють центрам соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді про виявлення сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах;

сприяють працевлаштуванню працездатних членів сімей даної категорії; розглядають справи осіб з числа сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, щодо призначення державної допомоги, субсидій тощо.

Районний відділ управління Міністерства внутрішніх справ України за запрошенням беруть участь у роботі дорадчого органу; надсилають ЦСССДМ відомості про виявлення сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах; організують та контролюють профілактичну та просвітницьку роботу з неповнолітніми, молоддю, схильними до правопорушень, з числа сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, та їхніми батьками; надають допомогу в отриманні паспортів дітям з числа сімей цієї категорії; здійснюють контроль за неповнолітніми, які перебувають на обліку кримінальної міліції у справах неповнолітніх тощо [4].

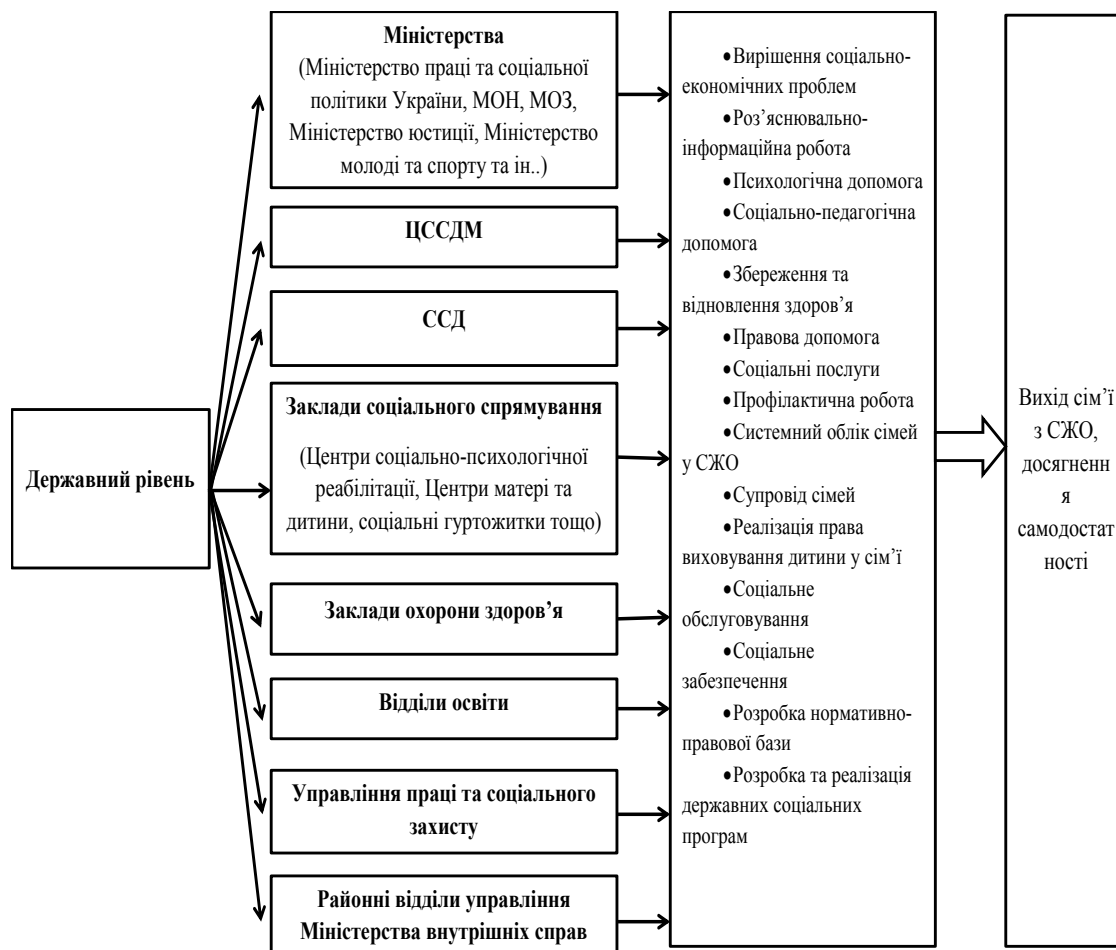

Рис.1. Державний рівень соціально-педагогічної сімей у складних життєвих обставинах.

Якщо розглянути послуги, які надаються фахівцями (154 особи), котрі працюють з сім'ями, котрі опинилися у складних життєвих обставинах у державних установах, то за даними опитування, яке було проведене нами у 2012 році серед фахівців соціальної сфери, було виявлено, що сім'я, яка опинилася у складних життєвих обставинах отримує досить різноманітну і досить помітну

допомогу чи послуги на державному рівні (рис.2). Це, зокрема: соціально-педагогічна робота з дітьми (95%), надання психологічної допомоги (86%), допомога у працевлаштуванні (93%), робота з підвищенні батьківського потенціалу (94%), організація дозвілля (88%), оздоровлення дітей (93%), захист житлових та майнових прав (87%), надання інформаційної підтримки (89%), матеріальна підтримка (74%), профілактична робота (85%), консультативні послуги (94%).

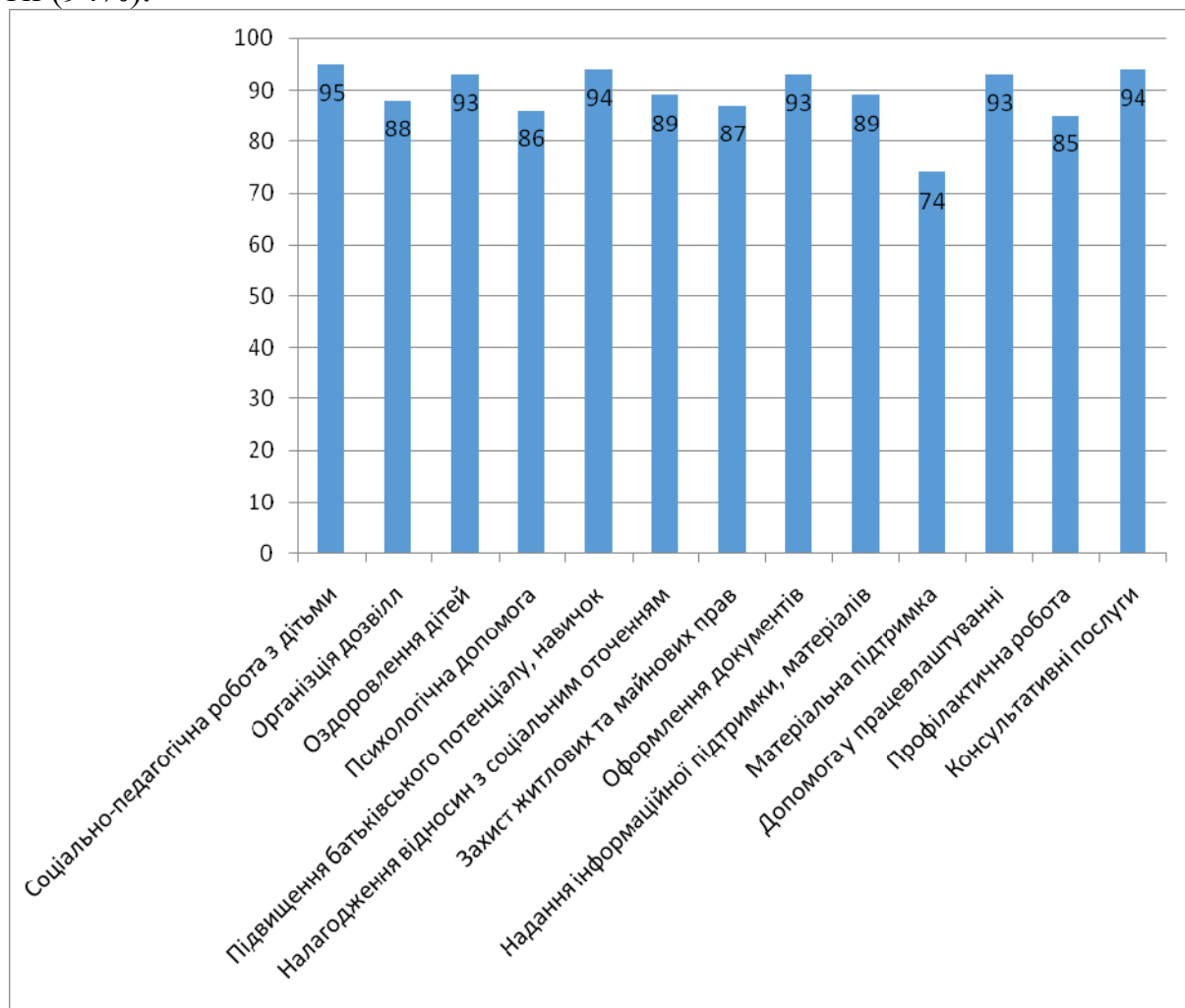

Рис.2. Розподіл відповідей фахівців соціальної сфери на питання «Які форми соціальної підтримки сім'ям у СЖО надають спеціалісти ЦСССДМ вашого міста/району» (у %)

Важливою ланкою у вирішенні проблем сімей у складних життєвих обставинах ще може виступати громада, яка має тісно співпрацювати з державними установами/закладами на вирішення питань сімей у складних життєвих обставинах.

Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», територіальна громада – жителі, котрі об'єднані постійним місцем проживання у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [2].

Сприяти вирішенню проблеми незабезпечення необхідними ресурсами

державою може розподіл компетенції і владних повноважень між органами державної влади і структурами громадянського суспільства. Цей розподіл має успіх у розвинутих країнах Європи і відомий як принцип субсидіарності. Це законодавче регулювання взаємодії державних та недержавних структур, де передбачено перевагу громадським установам перед державними. Цей принцип базуються на усвідомленні відповідальності громадянина перед собою і своєю родиною та суспільній відповідальності за громадянина та його родину. Це відбувається завдяки розвитку місцевого самоврядування і місцевих співтовариств, перерозподіл відповідальності за благополуччя родини від держави до самої родини [3].

Але для того, щоб громада виступала активним суб'єктом соціально-педагогічної діяльності у роботі з сім'ями у складних життєвих обставинах має бути здійснена робота по її активізації. Цей процес складається з кількох етапів: залучення громадян до розуміння та сприйняття існування проблем дітей, сімей; формування бажання та визначення можливих шляхів вирішення цих проблем; визначення осіб та установ, які можуть допомогти у вирішенні цих проблем; формування вмінь членів громади співпрацювати з органами влади. Крім цього має бути створена команда, постановка цілі/мети діяльності громади, розробка плану роботи, його затвердження, впровадження, моніторинг та оцінка [1].

Отже, державні установи вирішуючи проблеми сімей, мають залучать до цього громаду та дотримуватися комплексного підходу щодо надання соціальних послуг, які в першу чергу мають бути зорієнтовані на підвищення власних ресурсів сім'ї, щоб сім'я самостійно могла вирішувати свої проблеми. Важливою метою в роботі з такими сім'ями має бути відновлення виховного потенціалу сім'ї, оскільки лише сім'я може якнайкраще забезпечити розвиток дитини, її соціалізацію тощо.

Література

1. Вакулєнко О.В., Комарова Н.М., Романова Н.Ф. Залучення місцевих громад до вирішення проблем дітей, сімей та молоді, які опинилися у складних життєвих обставинах : методичні рекомендації. – К.: Держсоцслужба, 2010. – 180 с.
2. Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
3. Мобілізація громади на підтримку дітей та сімей. Тренінговий модуль з підготовки тренерів . / О.А.Гальчинська, О.Ю.Герасимова, Т.Клаф, Н.М.Комарова. – К.: Фенікс», 2012. - 80 с.
4. Наказ від 14.06.2006 № 1983/388/452/221/556/596/106 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0824-06>
5. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах: Методичний посібник. / І. Д. Зверєва та ін. – К.: Держсоцслужба, 2006. – 104 с.